

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE e-DÖNÜŞÜM SÜRECİ

Elif Söngü
TURKSAT

e-Devlet Kurumsal İletişim Direktörlüğü

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler günümüzde bilgiye erişimi kolaylaştırmıştır. Bu gelişmeler kamu yönetiminde de yenilikleri beraberinde getirmiş, ülkeler bilgi ve iletişim teknolojilerini diğer ülkeler ile rekabet aracı olarak kullanabildikleri gibi, kendi vatandaşlarının hayat kalitesini yükseltmek amacıyla da kullanmaya başlamışlardır.

Sanayi devriminden sonraki dönemde bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve İnternet'in doğuşu ulusal düzeyde yeniden yapılanmaları da beraberinde getirmiştir. Avrupa Birliği, bu gelişmelerden ve İnternet'in yarattığı fırsatlardan da yararlanarak dünyanın en dinamik, rekabetçi ve bilgi tabanlı ekonomisini yaratma amacıyla e-dönüşümü başlatmıştır. Avrupa Birliği, e-dönüşümü Birlik çerçevesinde ortak bir politika olarak değerlendirmiş ve bunun planlı gerçekleştirilebilmesi için ilk çalışmaları, uzman bir kadroyu görevlendirerek başlatmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulan bu ekip, 1994 yılında, "Avrupa ve Küreselleşen Bilgi Toplumu: Avrupa Komisyonu'na Öneriler" başlığı altında bir rapor hazırlamıştır[1]. Bangemann Raporu olarak bilinen bu rapor ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin önemi vurgulanmıştır. Bu çerçevede, bilgi toplumu olmanın sanayi toplumundan daha önemli olduğu düşüncesinden de hareketle ve Avrupa'nın dünyadaki konumunu sağlamlaştırma amacıyla,

Aralık 1999'da Helsinki'de gerçekleştirilen toplantı ile e-Avrupa Girişimi başlatılmıştır[2]. e-Avrupa Girişimi; bilgi toplumu yaratacak temel amaçlar üzerinde durmuştur.

Avrupa Komisyonu, 23-24 Mart 2000 tarihinde Portekiz'in başkanlığında Lizbon'da gerçekleştirilen bir sonraki Avrupa Konseyi toplantısı sırasında, Lizbon Stratejisi olarak adlandırılan bir ilerleme raporu sunmuştur[2]. Lizbon Stratejisi ile amaçlanan; Avrupa Birliği'ni dünyanın en rekabetçi ekonomisi haline getirmek ve 2010 yılına kadar Birlik'te tam istihdamı sağlayabilmektir. Bu, Avrupa Birliği ekonomisinde ciddi yapısal değişiklik gerektireceğinden, bunun 2000-2010 dönemi içerisinde nasıl ve hangi araçlarla gerçekleştirileceği de Strateji ile belirlenmiştir. Lizbon raporu ile Avrupa Birliği ekonomisinin temel sorunları ve nedenleri belirlenmiştir.

Avrupa Komisyonu, başlangıç noktasının Avrupa'nın makroekonomik politikasının sürekliliğini sağlamak olduğuna inanmıştır. Bilgiye dayalı ekonomi oluşturmak için ekonomik reform izlenmesi ve insan kaynaklarına yatırım yapmak suretiyle Avrupa Sosyal Model'i'ni kuvvetlendirme gibi iki ana politika üzerinde durulması gerektiği belirtilmiştir. Bu strateji Birliğe, öncelikleri belirleme, hedefler koyma, mekanizmaları izleme gibi uzun dönem hedeflerini şekillendirmek için bir

fırsat vermiştir. Bahsi geçen ekonomik reform çerçevesinde;

- e-Avrupa
- İç Pazar
- Finansal Piyasalar
- Girişimci Avrupa
- Avrupa Araştırma Alanı
- Finansal Araçlar gibi altı tane öncelik belirlenmiş ve öneriler raporda sıralanmıştır.

Avrupa sosyal modelinin yeni bilgi temelli topluma dönüşüme yardımcı olacağı düşünülmüş, bu da vatandaşları Birlik politikalarının merkezi haline getirmiştir. Bu bağlamda, tam istihdamı sağlamak ana hedef haline gelmiştir. Bilgi toplumunda ve ekonomisinde eğitimin hayati önemi üzerinde durulmuştur. Yine bu çerçevede; okullarda İnternet bağlantısı sağlanması, eğitimcilerin İnternet ve multimedya kaynaklarının kullanımı konusunda kalifiye hale gelmesi, ilk olarak çalışanlar ve mezunların daha sonra tüm vatandaşların elektronik okur-yazarlık becerisini kazanması ve insan kaynakları yatırımının GSYH içerisindeki payının artırılması gibi konularda yıllık hedefler belirlenmiştir.

Rapor 2000 yılında kabul edildikten sonra gelişmeler düzenli olarak raporlar ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda ve gereksinimler doğrultusunda Strateji'de yenileme çalışmaları yapılmıştır. Lizbon Stratejisi hedefleri Birlik bünyesinde olduğu gibi

üye ülkelerde ulusal düzeyde de eylem planlarının hazırlanması gereksinimini ortaya çıkarmıştır.

e-Avrupa girişiminin hayata geçirilmesine yönelik olarak, iki eylem planı yapılmıştır. Bunlar; Haziran 2000'deki Feira AB Konseyi'nde kabul edilmiş olan "e-Avrupa 2002 Eylem Planı" ile Haziran 2002'de yapılan Seville AB Konseyi'nde benimsenen "e-Avrupa 2005 Eylem Planı"dır[3]. e-Avrupa 2002 Eylem Planı'nın amacı, Lizbon ile ortaya konan hedeflerin gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Eylem Planı, kim tarafından, ne zaman, ne yapılması gerektiği üzerine yoğunlaşmış, çözümler üzerinde durmuş ve e-Avrupa hedeflerinin gerçekleştirilmesi için metodolojiler sunmuştur. Eylemler üç ana amaç etrafında toplanmıştır:

1. *Daha ucuz, daha hızlı ve güvenli İnternet*
 - a. *Daha ucuz ve daha hızlı İnternet erişimi*
 - b. *Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı İnternet*
 - c. *Güvenli ağlar ve akıllı kartlar*
2. *İnsana ve beceriye yatırım*
 - a. *Dijital çağda Avrupa gençliği*
 - b. *Bilgi temelli ekonomide çalışmak*
 - c. *Bilgi temelli ekonomiye herkesin katılması*
3. *İnternet kullanımını teşvik etmek*
 - a. *e-Ticaret'te ivme kazandırmak*
 - b. *Online devlet: kamu hizmetlerine elektronik erişim.*
 - c. *Online sağlık*
 - d. *Küresel ağlar için Avrupa dijital içeriği*
 - e. *Akıllı taşıma sistemleri [http://www.europa.eu.int/information_society/eeurope/action_plan/pdf/actionplan_en.pdf]*

Birliğe aday Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, Mayıs 2000'de Varşova'da yapılan Avrupa Bakanlar Konferan-

sı'nda, Lizbon'da ortaya konulan stratejik hedefler ve e-Avrupa ile ortaya koyulan hedeflere ulaşılması amacıyla e-Avrupa 2002 benzeri bir Eylem Planı hazırlamaya karar vermişlerdir. Hazırlanan Eylem Planı, Haziran 2001'de Göteborg'da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında kabul edilmiştir[1]. e-Avrupa+ adı verilen bu girişim, aday ülkelerin de Avrupa'nın e-dönüşümüne katkısı ve birlikte çalışma ortamının oluşturulması düşüncesiyle aday ülkelerin özel durumlarına yönelik eylemler ile birlikte, e-Avrupa'nın öncelikli amaçlarını ve hedeflerini de içermektedir. Amaçlar;

- *Bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılması,*
- *Daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli İnternet,*
- *İnsan kaynağına yatırım,*
- *İnternet kullanımının canlandırılmasıdır.*

Bu dört amaç, kendi içerisinde detaylandırılarak, daha spesifik hedefler de belirlenmiştir. Eylem Planı'nda bahsedilen hedeflere 2003 yıl sonuna kadar ulaşılması amaçlanmıştır. e-Avrupa+ Girişimi, aday ülkelerin AB uyum sürecinde önemli bir yere sahiptir. AB adaylık sürecinde olan Türkiye ise Haziran 2001 Göteborg AB Zirvesi'nde bu girişime taraf olmuş ve bilgi toplumu olma yolunda yürüttüğü çalışmaları hızlandırmıştır.

e-Avrupa+'nın tamamlanmasının ardından Avrupa Konseyi, Haziran 2002'de, geniş bant teknolojilerinin işletilmesi üzerinde durulan ve e-Avrupa girişiminin ikinci basamağı olan e-Avrupa 2005'i başlatmıştır.¹ Eylem Planı, Avrupa'da 2005 yılına kadar bilgi temelli ekonominin geliştirilmesi temeline dayanmaktadır. [http://europa.eu.int/information_society/eeurope/news_library/eeurope2005/index_en.ht]

e-Avrupa 2005'in ardından, e-Avrupa takviminin yeni basamağı olarak Ko-

misyon tarafından Haziran 2005'te, 2010 yılına kadar sürecek olan, yeni bir girişim başlatılmıştır. i2010 adı verilen bir strateji ile bir sonraki dönemde gerçekleştirilecek adımlar ve hedefler ortaya konmuştur. Avrupa Birliği politikalarını çağdaşlaştıracak ve yayılmasını sağlayacak çok yönlü bir strateji olarak kabul edilen i2010, açık ve rekabetçi dijital ekonominin oluşmasına yardımcı olmayı amaçlamış, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kaliteli yaşam sağlanmasında yegane araç olduğu üzerinde durmuştur. Stratejide şu üç grupta toplanan eylemlerin öncelikli olduğu kabul edilmiştir:

1. *Tek bir Avrupa bilgi alanı yaratmak: Bu eylem ile hızlı genişband, zengin ve çeşitli içeriği, birlikte çalışabilirliği ve güvenliği sağlamak amaçlanmaktadır.*
2. *Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yenilikçi yatırımları ve araştırmayı desteklemek: Bu eylem ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin, yenilikçi yaklaşımlar ve araştırmalar ile verimliliğin artırılmasına katkıda bulunması amaçlanmaktadır.*
3. *Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak tüm vatandaşların faydalandığı daha iyi hizmet sunumunu sağlamak ve yaşam kalitesini artırmak: Bu eylem ile tüm vatandaşların kamu hizmetlerinden faydalanmasını sağlamak, kamu hizmetlerini iyileştirerek daha erişilebilir, etkin hale getirmek ve yaşam kalitesini artırmak amaçlanmaktadır.*

Avrupa'nın e-Dönüşümünü Destekleyici Programlar

Avrupa Birliği, e-dönüşümü sağlamak için hazırladığı stratejiler ve eylem planlarının uygulanabilirliğini artıracak ve e-dönüşümü hızlandıracak programlara destek vermiştir. Destekleyici programlar ile dönüşüme katkıda bulunacak projeler desteklenerek

¹ Türkiye, Romanya ve Bulgaristan da Mayıs 2004'te gözlemci statüsünde eAvrupa 2005'e taraf olmuşlardır.

aday ülkelerin de sürece dahil olması sağlanmıştır. AB'nin destekleyici programları şunlardır:

1. IDA Programı

IDA (İdareler Arası Elektronik Veri Değişimi) Programı, üye ülke idareleri ile Birlik kuruluşları arasında veri alış-verişi için trans-Avrupa telematik ağına operasyonu ve gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. İki fazdan oluşan IDA programının ilki 1995 yılında başlamış ve istihdam, sağlık, tarım, istatistik ve rekabet alanlarında geniş telematik ağların kurulmasına katkıda bulunmuştur. İkinci faz olarak 1999 yılında uygulamaya konulan IDA II Programı; özellikle Ekonomik ve Parasal Birlik, tüketicinin korunması, sağlık ve ulaştırma gibi Birlik politikalarının bulunduğu alanlardaki telematik ağların oluşturulması ve geliştirilmesi ile ilgili kamu yararı projelerinin uygulanmasını desteklemektedir. IDA programı, e-Avrupa 2005 Eylem Planı'nın e-devlet bölümünün uygulanmasında bir araç haline gelmiştir. Program, idarelerin çeşitli düzeyleri arasında etkin ve güvenli elektronik veri değişimi için hizmetlerin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Avrupa Komisyonu, IDA Programı altında, üye ülkelerin hemen hemen tüm idareleri ve Avrupa kuruluşları arasında veri değişimi için güvenli bir iletişim ağı altyapısını (TESTA- Trans-European Services for Telematics between Administrations) hazırlamakta ve finanse etmektedir. e-devlet projelerinin gelişimi ile TESTA ağı vatandaşlar ve iş dünyası için Pan-Avrupa hizmetlerini destekleyebilecektir. IDA aynı zamanda TESS (Telematics in Social Security) Programı'nı da finanse etmektedir [http://europa.eu/scadplus/leg/en/s21012.htm].

2. e-Devlet Hizmetleri (IDABC) Programı

IDABC, Avrupa Komisyonu Bilişim Genel Direktörü tarafından yürütülen ve IDA ile IDA II programlarının amaçlarını da kapsayacak şekilde Ocak

2005'te oluşturulan ve Aralık 2009'da sona erecek bir programdır. Program, Topluluk mevzuatının uygulanmasına yardım edecek ve kuruluşlar arası işbirliğini geliştirecek kamu yararı projelerini içermekte, özellikle birlikte çalışabilirliği destekleyen Pan-Avrupa e-devlet ve altyapı hizmetlerini kurmayı hedeflemektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu fırsatlardan yararlanarak, kamu hizmetlerinin Avrupa'daki vatandaşlar ve işletmelere ulaştırılmasını desteklemek ve teşvik etmek; Avrupa kamu idareleri arasında işbirliği ve etkinliği geliştirmek; Avrupa'nın, yaşamak, çalışmak ve yatırım yapmak için daha cazip hale getirmek amaçlanmaktadır. Program, Avrupa politika gereksinimlerine yönelik projelere finansman sağlayarak, tüm Avrupa'daki idareler arasında işbirliğini geliştirmektedir [http://ec.europa.eu/idabc/servlets/Doc?id=25153].

3. CIP-ICTPSP

CIP-ICTPSP (Competitiveness and Innovation Framework Programme), Avrupalı girişimcileri rekabet konusunda cesaretlendirmeyi amaç edinen bir program olup, 2007- 2013 yıllarını kapsamaktadır. Rekabet ve Yenilikçilik Çerçeve Programı, kendisinden önceki eTEN, Modinis ve eContent program-

ları amaçları üzerine inşa edilmiştir ve Avrupa Bilgi Toplumu 2010 Stratejisi'nin (i2010) amaçlarını da destekler durumdadır. Program kendi içinde üç adet çok yıllık programa ayrılmaktadır:

- Girişimcilik ve Yenilikçilik Programı (EIP)
- Bilgi İletişim Teknolojileri Politikası Destekleme Programı (ICT PSP)
- Avrupa Akıllı Enerjisi (IEE) [http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/n26104.htm]

4. Altıncı Çerçeve Programı

İlkine 1984 yılında başlanmış olan Avrupa Birliği Çerçeve Programları, Avrupa Birliği'nde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklendiği çok uluslu programlardır. [8] 6.Çerçeve Programı; Lizbon Stratejisi hedeflerinin bir uzantısı olarak, 2002-2006 döneminde Avrupa Birliği'nin ekonomik ve toplumsal gelişimini sağlayacak araştırma ve geliştirme projelerine mali destek sağlamakta, Birlik içerisinde gerçekleştirilen araştırma ve geliştirme faaliyetlerini tek bir çatı altında toplayarak "Bütünleştirilmiş bir Avrupa Araştırma Alanı" oluşturmayı hedeflemektedir. Ayrıca bilgi ve teknolojik gelişimin devamı için yedi önemli alan seçilmiştir; sağ-

lık için genomic ve biyoteknoloji, bilgi toplumu teknolojileri, nanoteknolojiler ve nanobilimler, havacılık ve uzay, gıda güvenliği, sürdürülebilir gelişim ve ekonomik ve sosyal bilimler[9].

5. Yedinci Çerçeve Programı

7. Çerçeve Programı; 6. Çerçeve Programı'ndan sonraki altı yıllık (2007-2013) dönemi kapsayarak, Birlik çerçeve programlarından bir sonraki olma özelliği ile çerçeve programlarının hedeflerini ileriye taşıma ve uzun vadede Avrupa'da bilgi temelli toplum ve ekonominin oluşturulmasını amaçlamaktadır[10].

6. e-İçerik Programı

e-İçerik Programı (2001-2004), e-Avrupa 2002 Eylem Planı'nda yer alan "İnternet'in kullanımını canlandırma" amacı çerçevesinde oluşturulmuş bir programdır. Dijital kamu bilgileri ve dijital çok dilli içerikler konusunda küresel projeleri desteklemektedir [<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l24226d.htm>].

e-İçerik Programı'nın bir sonraki dönemi olan eContentplus Programı (2005-2008) ise, Avrupa'da dijital içeriği daha erişilebilir, kullanılabilir ve işletilebilir yapmayı amaçlamaktadır. Dört yıllık program, Avrupa Komisyonu tarafından arz edilen, organizasyonel engelleri aşmak ve çok dilli bir çevrede dijital materyallerin kullanılabilirlik ve erişilebilirliğini geliştirme amaçlı teknik çözümler geliştirmeyi desteklemeyi amaçlamaktadır. Program gelişimin yavaş olduğu; coğrafi içerik (kamu sektörü içeriğinin bir ana bileşeni olarak), eğitimsel içerik ve dijital kütüphaneler (kültürel, bilimsel ve bilgisel içerik) gibi spesifik pazar alanlarına hitap etmektedir [http://ec.europa.eu/information_society/activities/econtentplus/index_en.htm].

7. eTEN Programı

eTEN (Trans-Avrupa Telekomünikasyon Ağları), e-Avrupa 2005 Eylem Planı'nın başlıca bileşenlerinden biri olarak elektronik hizmetlerin, uygulamaların, içeriğin geliştirilmesi ve güvenli geniş bant İnternet erişiminin yaygınlaştırılmasını amaçlayan bir programdır. Program çerçevesinde kamu yararı gözetilen projeler desteklenmektedir. Bu projeler genel kamu hizmetleri kapsamında altı alanda sıralanmıştır:

- *Online devlet hizmetleri (e-Devlet)*
- *Online sağlık hizmetleri (e-Sağlık)*
- *Yaşlı insanlar ile özürli insanların da bilgi toplumuna katılımını destekleme (eInclusion)*
- *Online Öğrenme (e-Öğrenme)*
- *Kullanıcı güvenliğini ve kullanılabilir hizmetlerin güvenliğini artırma*
- *Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomiye katılımını kolaylaştırma* [<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s21012.htm>]

8. MODINIS Programı

MODINIS (e-Avrupa 2005 Eylem Planı'nı izleme, Güzel Uygulamaları Yayma ve Ağ ve Bilgi Güvenliğini Geliştirme) Programı 2003-2005² yıllarını kapsayarak, Avrupa'da ulusal, bölgesel ve yerel seviyede karşılıklı etkileşim için ortak bir çerçeve oluşturmuştur. Programın hedefleri;

- *Üye ülkelerin performansını izlemek ve resmi istatistikleri kullanarak dünyadaki en iyi ile karşılaştırma yapmak,*
- *Üye ülkeler tarafından e-Avrupa çerçevesinde ulusal, bölgesel veya yerel seviyede gerçekleştirilen çabaları desteklemek,*
- *Bilgi Toplumunun ekonomik ve sosyal sonuçlarının analizini yapmak,*
- *Ağ ve bilgi güvenliği konuları için Avrupa seviyesinde ilerideki yapının kurulması için hazırlık yapmaktır* [<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s21012.htm>].

Sonuç

Avrupa Birliği'nin siyasi ve ekonomik nedenlerle başladığı e-dönüşümün nihai amacı bilgi toplumu yaratmaktır. Toplumun bilgiye erişimi üzerinde önemle durulması, toplumun odak noktaya oturtulmuş olduğunu göstermektedir. Eylem planlarında da öne çıkarıldığı gibi, tüm vatandaşlarının ayırım gözetilmeksizin bu dönüşüme dahil edilerek, olanaklardan eşit oranda faydalanması sağlanacaktır. Topluma kaliteli hizmet sunabilmek temel amaçtır. e-Dönüşüm sonucunda sanayi toplumundan bilgi toplumuna dönüşüm sağlanacak, vatandaşlar ihtiyaç duydukları bilgi ve hizmetleri de elektronik ortamdan alabilecekler.

Dönüşüm, adaylık sürecinde olan diğer ülkeler gibi Türkiye'yi de etkilemiştir. Uyum sürecinde bulunan Türkiye, bu sürecin de takipçisi olmuştur. Bilgi Toplumu Stratejisi bunun bir yansımasıdır.

Kaynakça

1. KURAN, N. Hüseyin; Devlet Baba'dan e-Devlet'e: Türkiye için e-Devlet Modeli- Analiz ve Model Önerisi; İstanbul, 2005
2. AKIN, Banu; e-Avrupa ve Türkiye'de Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, Gazi Üniversitesi, Türkiye-AB İlişkileri Bölümü Mikro Bilgi Kayıt ve Dağıtım AŞ., 2006
3. ÇAYHAN, Esra; Avrupa Birliği'nde e-Devlet, Akdeniz Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı, yayım tarihi 16/7/2003
4. DPT, Bilgi Toplumu Dairesi, e-Avrupa Girişimi, , <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/>
5. Lisbon Strategy, http://europa.eu/scadplus/glossary/lisbon_strategy_en.htm
6. Lisbon European Council, Agenda of Economic and Social Renewal for Europe, Brussels, 28 February 2000
7. eEurope+ 2003 Eylem Planı, Avrupa'da Bilgi Toplumu'nun Oluşturulması İçin Ortak Girişim
8. Gazi Üniversitesi, 6.Çerçeve, <http://www.fp6.gazi.edu.tr/6cerceve.htm>
9. European Council, Decision 2002/835/EC, Sixth Framework Programme (2000-2006): Information Society Technologies
10. 7. ÇP Nedir?, www.tubitak.gov.tr

² İlk olarak programın 2005 yılına kadar süreceği kararlaştırılmış, süresi daha sonra 2113/2005/EC sayılı karar ile 31 Aralık 2006 yılına kadar uzatılmıştır.